

جمهوری اسلامی ایران

2017	جدول 1
806	جمعیت، میلیون نفر
4395	GDP، جاری به میلیارد دلار آمریکا
5452	سرنانه GDP، جاری به دلار آمریکا
105	نرخ فقر در طبقه درآمدی بالای متوسط (5.5 دلار) ^a
388	ضریب جینی ^a
1089	آمار حضور در مدرسه ابتدایی (% ناخالص) ^b
757	امید به زندگی در بدو تولد، سال ^b

منبع: WDI، چشم انداز کلان فقر و آمارهای رسمی

توجه: (a) جدیدترین ارقام PPP (2014) های مربوط به 2011 (b) جدیدترین مقدار (2015) WDI

با کاهش شدت اثرات افزایش تولید و صادرات نفت در سال قبل، انتظار می رود که نرخ رشد کلی با در نظر گرفتن سهم مشارکت بیشتر بخش غیرنفتی در حدود 4.2 درصد تثبیت شود. با این وجود، بالا ماندن نرخ بیکاری و رویه قابل انتظار افزایش قیمت ها به احتمال زیاد بر درآمد خانوارها فشار وارد کرده و فضا را برای اجرای اصلاحات اقتصادی بیشتر، علی الخصوص پس از اعتراضات گسترده ژانویه 2018 محدود می سازد.

اتفاقات اخیر

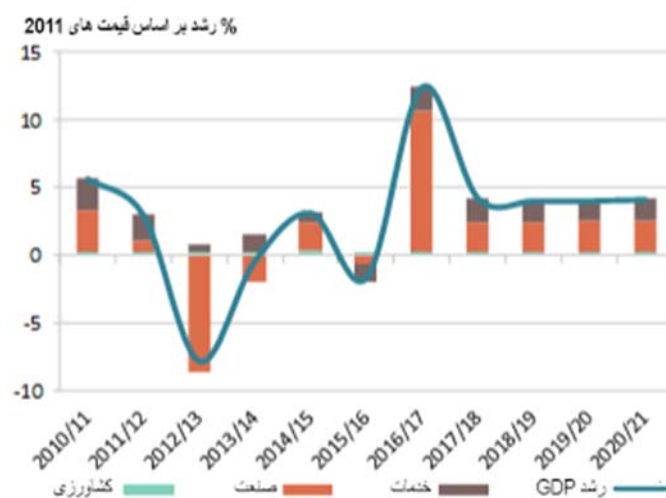
با تثبیت تولید نفت انتظار می رود رشد واقعی GDP (تولید ناخالص داخلی) در هزینه عامل تولید از 12.5 درصد سال 2016/17 به 4.3 درصد در سال 2017/18 برسد. برخلاف وضعیت سال 2016/17، بخش غیرنفتی در نیمه نخست سال 2017/18 سهم اصلی را در رشد کلی داشته است (به میزان 3.2 درصد از کل 4.5 درصد). تشکیل سرمایه ثابت ناخالص برای نخستین بار در دوره مابین نیمه دوم 2014/15 تا بحال نرخ رشد مثبت داشت که دلیل آن عمدتاً رونق سرمایه گذاری در بخش ساخت و ساز می باشد. آمار 20 درصد افزایش در وام های معوقه در دسامبر 2017 در مقایسه با دسامبر 2016 نیز مؤید همین مطلب است. با تثبیت تولید نفت انتظار می رود رشد واقعی GDP (تولید ناخالص داخلی) در هزینه عامل تولید از 12.5 درصد سال 2016/17 به 4.3 درصد در سال 2017/18 برسد. برخلاف وضعیت سال 2016/17، بخش غیرنفتی در نیمه نخست سال 2017/18 سهم اصلی را در رشد کلی داشته است (به میزان 3.2 درصد از کل 4.5 درصد). تشکیل سرمایه ثابت ناخالص برای نخستین بار در دوره مابین نیمه دوم 2014/15 تا بحال نرخ رشد مثبت داشت که دلیل آن عمدتاً رونق سرمایه گذاری در بخش ساخت و ساز می باشد. آمار 20 درصد افزایش در وام های معوقه در دسامبر 2017 در مقایسه با دسامبر 2016 نیز مؤید همین مطلب است. با توجه به افزایش قیمت نفت و ثبات حجم صادرات کشور در حد 2.4 میلیون بشکه در روز و حفظ حجم تولید مطابق با کاهش تولید توافق OPEC و سطح تولید روزانه 2011/12، تخمین زده می شود که

مزاد حساب جاری در سال 2017/18 کمی بهبود یافته و به 4.1 درصد GDP برسد (بهبود از رقم 3.9 درصد سال 2016/17). ولیکن داده های 10 ماه نخست سال جاری در خصوص تراز تجارت غیرنفتی حاکی از کسری قابل توجه در حد 5.7 میلیارد دلار آمریکاست چون واردات به میزان 22 درصد و صادرات به میزان 1.7 درصد بر مبنای سالیانه افزایش یافته اند

نرخ برابری ارز پس از اعتراضات خیابانی به دلیل نگرانی های اقتصادی در تهران و برخی شهرهای دیگر در اواخر دسامبر 2017 و اوایل ژانویه 2018 با کاهش شدیدی روبرو شد چون عدم اطمینان باعث بالا رفتن تقاضای احتکاری برای ارزهای خارجی گردید. در اواسط فوریه، نرخ برابری ریال و دلار آمریکا در بازار موازی حدوداً 16 درصد از آخر دسامبر 2017 پایین تر بود. بانک مرکزی ایران (CBI) در واکنش، سقف سود سپرده های بانکی را موقتاً به 20 درصد افزایش داد (از 15 درصد قبلی). در آخر فوریه، ارزش برابری ریال در مقابل دلار آمریکا در بازارهای موازی 6.4 درصد از ارزش آن در آخر دسامبر پایین تر بود. با وسعت یافتن شکاف مابین نرخ تبدیل موازی و رسمی، برخی منتقدین عنوان نمودند که دولت بعنوان بزرگترین تأمین کننده ارز خارجی از این افزایش نرخ سود بعنوان یک شبه ابزار مالی برای پوشش دادن هزینه ناشی از مشکلات صندوق های بازنشستگی و پرداخت کمک های نقدی بهره می برد. علیرغم تلاطمات نرخ برابری، تأثیرپذیری سایر زمینه های اقتصاد محدود و نرخ تورم شاخص بهای مصرف کننده (CPI) در 12 ماه قبل از 20 فوریه کمی پایین تر از 10 درصد باقی ماند.

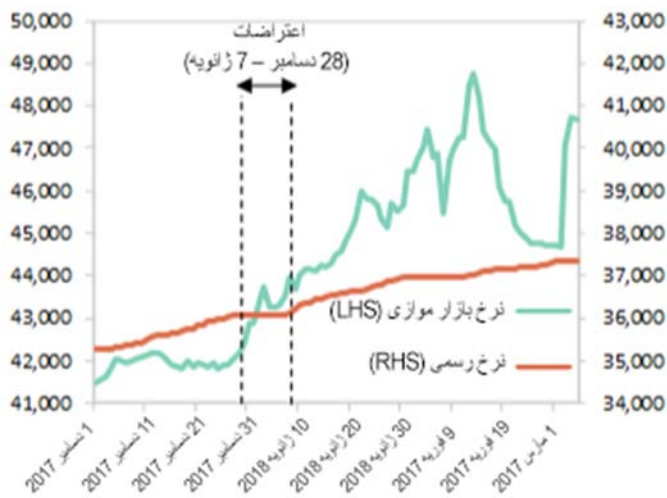
نرخ بیکاری برای سه ماهه سوم سال (اکتبر - دسامبر 2017) بر پایه داده های اخیر مرکز آمار ایران 11.9 درصد و سهم مشارکت نیروی کاری

شکل 1 جمهوری اسلامی ایران / سهم مشارکت بخش عرضه در GDP

منبع: بانک مرکزی ایران (CBI) و محاسبات کارشناسان بانک جهانی.

شکل 2 جمهوری اسلامی ایران / نرخ های برابری اخیر ریال و دلار آمریکا

منبع: بانک مرکزی ایران (CBI)، دنیای اقتصاد و محاسبات کارشناسان بانک جهانی.

مخاطرات و چالش ها

عدم رشد اشتغال زایی کماکان یک چالش مهم است. همانطور که اعتراضات اوایل ژانویه 2018 نشان داد، دغدغه های گسترده ای درباره فقر، فساد و نبود فرصت های شغلی، بخصوص برای جوانان وجود دارد. پس از آن رخدادها و ادامه اعتراضات بصورت پراکنده، جو سیاستگذاری در کشور برای اجرای برنامه اصلاحات دولت با چالش انگیزتر شده و دیدگاه های بسیار متفاوتی درباره الگوی توسعه ملی وجود دارد. اصلاحات بسیار گسترده بخش بانکی هنوز اساساً وارد دستور کار نشده و این موضوع در کنار ابهامات پیرامون همکاری دوباره بانک های جهانی با بانک های ایرانی باعث محدود شدن ورود سرمایه گذاری شده است. ادغام نرخ برابری رسمی و آزاد باز هم به تعویق افکنده شده و شکاف میان این دو نرخ در حال حاضر به نزدیک 28 درصد افزایش یافته است. افزایش اتکا به صدور اوراق قرضه برای تأمین دیون معوقه و هزینه کردهای جاری دولت می تواند به افزایش فشار به سوی تجدید قرارداد بدهی های سررسید شده و افزایش هزینه های استقراض منجر شود که پایداری مالی دولت را در سال های آتی تحت الشعاع خود قرار دهد.

تخمین زده می شود که کسری مالی تا 2020 بالای 2.5 درصد GDP باقی بماند چون که به دلیل تعلیق برخی اقدامات اصلاحی از سوی مجلس (مانند اهداف ابتدایی برنامه هدفمندسازی پارانه ها در پیش نویس اولیه بودجه 2018/19) هزینه کردها افزایش خواهند یافت. علاوه بر این، وابستگی افزون تر بودجه دولتی به اوراق قرضه و سایر ابزارهای مالی و در تبع آن، افزایش هزینه بهره بدهی می تواند بر هزینه کردها بیافزاید.

انتظار می رود که مزاد حساب جاری افزایش یافته و در حدود 5 درصد GDP حفظ گردد که دلیل آن عمدتاً پیش بینی های فعلی از افزایش پیوسته قیمت های جهانی انرژی و بهبود پیوسته در تراز تجارت غیرنفتی است.

در میان مدت احتمال می رود که فشار تومی به دلیل افزایش فاصله خروجی و افت بیشتر ارزش پول ملی افزایش یافته و تورم دوباره دورقمی گردد. با عنایت به عدم قطعیت سیاسی و اقتصادی که ایران از 2009 به این سو با آن روبرو بوده است، عامل فقر بسیار متغیر بوده و از دقت پیش بینی ها می کاهد. با اینحال، افت ارزش واقعی پارانه های پرداختی می تواند بر فقر اثر منفی بگذارد در عینی که رشد اقتصادی متوسط و بهبود برنامه ریزی شده هدفمندی مزایا می تواند بعد از سال 2017 از میزان فقر بکاهد.

41 درصد بوده است که حاکی از بهبود نسبی در مقایسه با سه ماهه مشابه سال قبل می باشد (به ترتیب 12.3 و 38.9 درصد). این امر همگام با بهبود تدریجی تولید در بخش غیرنفتی است.

تخمین زده می شود که نرخ فقر از 2009 تا 2013 از 13 درصد به 8 درصد کاهش یافته است (روزی 5.5 دلار آمریکا بر حسب شاخص برابری قدرت خرید (PPP) سال 2011). این احتمالاً بخاطر شروع اجرای برنامه هدفمندسازی پارانه همگانی در اواخر سال 2010 بود که منجر به رشد مثبت مصرف در 40 درصد پایین جمعیت در عین منفی بودن رشد کلی مصرف در بین سال های 2009 تا 2013 گردید. اما نرخ فقر در سال 2014 به 10.5 درصد افزایش یافت و شاید بتوان آنرا با افت واقعی کمک های اجتماعی مرتبط دانست.

چشم انداز

انتظار می رود اقتصاد آهنگ رشد پایدار خود را در حد کمی بیش از 4 درصد حفظ نماید. دلیل آن چشمگیرتر شدن سهم بخش های غیرنفتی و بهبود شاخص های مصرف و تقاضای سرمایه گذاری و پیشی گرفتن آنها از سهم خالص صادرات است. برخی نشانه ها خبر از رونق در بخش ساخت و ساز می دهند، بخشی که بطور تاریخی یک شاخص مهم فعالیت های اقتصادی است و این رونق نیز خود مؤید رویکرد فوق می باشد.

(منظور درصد تغییر سالیانه است مگر آنکه بنحو دیگری عنوان)

جدول 2 جمهوری اسلامی ایران / شاخص های کلان چشم انداز فقر

2020/21 پ	2019/20 پ	2018/19 پ	2017/18 ت	2016/17	2015/16	
4.2	4.1	4.1	4.3	13.4	-1.3	رشد واقعی GDP، در قیمت های ثابت بازار
4.9	5.1	5.0	5.3	3.8	-3.5	مصرف بخش خصوصی
3.6	3.8	4.4	4.0	3.7	4.8	مصرف بخش دولتی
3.2	2.4	1.9	2.2	-3.7	-12.0	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
6.9	6.7	7.0	7.3	41.3	12.1	صادرات، کالا و خدمات
8.5	8.3	8.1	7.8	6.1	-20.2	واردات، کالا و خدمات
4.2	4.1	4.1	4.3	12.5	-1.6	رشد واقعی GDP، در هزینه عامل تولید
3.9	3.9	4.0	4.0	4.2	4.6	کشاورزی
4.9	4.8	4.7	4.7	24.7	-1.4	صنعت
3.6	3.4	3.5	3.9	3.7	-2.5	خدمات
10.8	11.0	11.4	9.8	9.0	11.9	تورم (شاخص بهای مصرف کننده)
4.7	5.1	5.4	4.1	3.9	2.3	تراز حساب جاری (% از GDP)
-2.6	-2.7	-2.5	-2.4	-2.2	-1.7	تراز مالی (% از GDP)
45.6	49.2	53.9	40.9	49.0	41.2	بدهی ناخالص دولتی (% از GDP)
-0.1	0.0	-0.6	-2.3	-2.1	-1.6	تراز اصلی (% از GDP)

منابع: بانک جهانی، رویه های جهانی تجارت و سرمایه گذاری در فقر و برابری و اقتصاد کلان توجه: e = تخمین f = پیش بینی